Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)
2026, Cilt 12, Özel Sayı, Sayfa 40-57

Türkiye'de Aile ve Kadının Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme

Ertuğrul GÜREŞCİ
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ertugrul.guresci@ahievran.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0977-7233

Derleme Makale		DOI: 10.31592/aeusbed.1785308
Geliş Tarihi: 16.09.2025	Revize Tarihi: 23.12.2025	Kabul Tarihi: 09.02.2026

Atıf Bilgisi
Güreşci, E. (2026). Türkiye'de aile ve kadının kooperatifler yoluyla güçlendirilmesi üzerine bir inceleme. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(Özel Sayı), 40-57.

ÖZ

Aile toplumun temel yapısını oluşturan ve hukuksal, ekonomik ve soyal öğeleri de içinde barındıran çok yönlü bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak ailenin anne, baba ve çocuklardan oluşması veya birbirine sevgi bağıyla, sorumluluk ilkeleri çerçevesinde bağlı olan kültürel öğeleri de içinde barındırması bakımından oldukça önemli bir değerdir. Ailenin bir bütünlük arz etmesi ve onun korunması yönünde geleneksel yapı, dinsel bağlılık ve özellikle hukuksal bir teminatın da oluşturulması istenen ve beklenen bir durumdur. Türkiye'de ailenin korunması ve güçlendirilmesi yönünde geçmişten günümüze kadar çok yönlü birtakım desteklemeler ve önlemlerin alınması oldukça yaygın bir durumu izah etmektedir. Ailenin korunması ve güçlendirilmesi yönünde Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) nüfusun kendini yenileme düzeyini %2.10 olarak belirlemesi ancak bu oranın Türkiye'de %1.51 olarak gerçekleşmesi Türkiye için önemli bir başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu yönde 2024-2028 yıllarını kapsayan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi önemli bir gelişme olarak kabul edilmiş ve bu yönde atılacak adımların da genel çerçevesi çizilmiştir. Çok yönlü olan bu belgede, doğrudan kooperatiflere atıf yapılmaması bir eksiklik olarak görülse de kooperatiflerin demokratik yönetim ve eşitlik gibi uluslararası ilkeleri bu eksikliğin giderilmesinde etkin olabilecektir. Kadın Girişimci Kooperatifleri yoluyla kadının ekonomik ve sosyal yaşama tam ve etkin katılımı, Türkiye'de aile ve kadının korunması ve güçlendirilmesinde ekonomik olduğu kadar sosyal yönü de olan bir atılım olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de ailenin ve kadının korunması çeşitli yönleri ile incelenmiş ve özellikle kooperatifler yolu ile bunun daha etkin ve kalıcı bir değere kavuşabileceğinin altı çizilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Ahilik, Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi, kadın girişimci kooperatifi, kooperatif.

A Study on Empowering Families and Women through Cooperatives in Turkey

ABSTRACT

The family is considered a multifaceted concept that forms the fundamental structure of society and encompasses legal, economic, and social elements. It is a highly significant value, as it generally consists of a mother, father, and children, or as it incorporates cultural elements bound together by love and principles of responsibility. It is desirable and expected that the family should be integrated and protected through traditional structures, religious commitments, and, in particular, legal guarantees. The adoption of a number of multifaceted supports and measures to protect and strengthen the family in Turkey, from past to present, explains the widespread situation. The fact that Turkish Statistical Institute (TUIK) has determined the population's self-renewal rate to be 2.10%, while this rate is 1.51% in Turkey, constitutes an important starting point for Turkey. The Vision Document for the Protection and Strengthening of the Family, covering the period 2024-2028, was considered a significant development and outlined the general framework for the steps to be taken in this direction. While the lack of direct reference to cooperatives in this multifaceted document is seen as a shortcoming, international principles such as democratic governance and equality associated with cooperatives could effectively address this deficiency. The full and effective participation of women in economic and social life through Women's Entrepreneurship Cooperatives is considered a breakthrough in protecting and empowering the family and women in Turkey, with both economic and social aspects. This study examines various aspects of protecting the family and women in Turkey, emphasizing that this can be achieved more effectively and lastingly through cooperatives.
Keywords: Akhism, Vision Document for the Protection and Strengthening of the Family, women's entrepreneur cooperative, cooperative.

Giriş

Aile, birbirlerine kan bağı, yasal ve duygusal bağlarla bağlı kişilerden oluşan en küçük toplumsal birim olarak tanımlanmaktadır. Kısaca aile, bir arada yaşamın ve toplumsal yapının temelini oluşturan sosyal, ekonomik ve kültürel bir birlikteliktir (Bayer, 2013; Hallaç ve Öz, 2014). Tarihî bir süreç içinde ele alındığında aile oluşumu, insan topluluklarının yaşam biçimine ve kültürel özelliklerine bağlı olarak belirli bir değişim göstermektedir. İlk çağlarda, bir arada yaşamın vermiş olduğu güven, duygusal ve genetik yakınlık, üreme isteği ve gerekliliği gibi nedenler, aile oluşum sürecine olumlu katkı sağlamış ve genel olarak geniş aileler, kılanlar, obalar, aşiretler veya kavimler şeklinde aileler genişleyerek bir dayanışma ve yardımlaşma sistemi içerisinde gelişme göstermiştir (Turğut, 2017). Modern toplumlar, ailenin hukuksal dayanağını, evlilik müessesinin gerçekleştirilmesine bağlamakta ve evlilik sonucu oluşan bireylerle birlikte anne, baba ve çocuklar şeklinde duygusal ve genetik bağlılık olduğu kadar, resmî bir bağlılık içinde bunu sürdürmektedirler (Çalışkan, 2017). Ailenin tanımlanması ve sınıflandırılmasında nüfus, Hukuk ve Sosyoloji gibi bilimler, çeşitli şekillerde bunu yapmakta ve kullandığı ölçütler ile ailenin aynı zamanda toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı ile ilgili tespitler ileri sürmektedir (Demir, 2021). Genel olarak aile; bireyin sayısı ve ilişkileri, iş bölümü ve rolleri, aile içi otorite ilişkilerine, soruna ve tutumlarına göre çeşitli alt başlıklarda sınıflandırılmaktadır. Özellikle, Sosyoloji bilimi ailenin oluşumu, tanımlanması, sınıflandırılması ve sorunlarının tespiti üzerine çeşitli yaklaşımlar ileri sürmektedir. Ailenin kadın, erkek ve çocuklardan oluşması hukuki, sosyal, dinî ve ahlakî bir temel içinde tanımlanması, güçlü bir toplumsal yapının da gerekliliği olarak kabul edilmektedir (Foster ve Freed, 1966; Kılıç ve Kılıç, 2023).

Ailenin oluşumu ve varlığını devam ettirmesi, bireylerin aynı zamanda yaşam güvencesinin teminatı olup bu güven, geniş bir çerçevede toplumun, ülkenin ve devletin varlığını sürdürübilmesinin de temel bir unsuru olarak görülmektedir. Bu yüzden aile oluşumunun teşvik edilmesi, varlığını devam ettirebilmesi, korunması birçok devletin, temel hedefleri ve politikaları arasında yer almaktadır. Her türlü sosyal ve ekonomik sorunun temelinde, belirli ölçülerde ailenin zayıflığı veya parçalanmışlığı etkili olmaktadır (Nicholson, 1997; Northway, 2015). Bu yüzden, parçalanmış aileler aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve sosyal sorunlarının da bir parçası olarak değerlendirilmesi oldukça makul bir yaklaşım olarak benimsenmektedir. Ailenin bir toplum içinde teşvik edilmesi, güçlendirilmesi, korunması ve varlığını devam ettirebilmesi o toplumların gelecekleri için önemli bir hedeftir. Bu hedefe ulaşmak için çeşitli araçlar, yöntemler ve stratejiler benimsenmekte ve uygulama imkânları ile bunlar hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Ailenin oluşumunun teşviki, korunması ve güçlendirilmesi üç farklı bakış açısı ile değerlendirilebileceği gibi bunlar için farklı araçlar ve çeşitli yaklaşımlar da geliştirilebilmektedir. Eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal ve hukuksal araçlar bunlardan bazıları olup, her birisinin aile ile ilişkisi somut bazı veriler ile değerlendirilmekte ve bu konuda elde edilen çıktılar ile hareket edilebilmektedir (Kaan, 2022; Demirkan, 2006). Türkiye'de, son yıllarda gerek nüfus artış hızındaki ivmeli azalma gerekse toplumsal olaylar ve beklentiler, kaygı verici bir duruma geldiği için konu ile ilgili çeşitli önlemler ve politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. 2024-2028 yıllarını kapsayan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı, bunlardan birisi olup Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından kapsamlı bir şekilde ele alınıp, uygulama stratejileri belirlenmeye çalışılmıştır. Değişen dünyada, insanlık için önemli olan temel değerlerin korunmasını ve nesillere aktarımını sağlayan "Ailemiz, İstikbalimiz" sloganı ile hareket edilen eylem planında, çeşitli hedefler öngörülmüş ve bu hedeflere varılmasının önemine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda, ailelerin refah düzeyinin yükseltilmesi ana amaç olarak belirlenmiş ve bunun için aile bireylerinin sosyo-ekonomik hayata katılımlarının artırılması, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması ve aile yaşam becerilerinin desteklenmesi gibi hedefler ön plana çıkarılmıştır (Arslan, 2018; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2025).

Aile kavramı, çeşitli bilimlerce tanımlansa da bu konudaki yasal düzenlemeler, ailenin kurulması, korunması ve diğer aile bireylerinin birbirlerine ve topluma karşı hak ve sorumluluklarının tespit edilmesinde, yürürlükteki yasalar oldukça etkili olmaktadır. Özellikle, Türk hukuk sistemi içinde yer alan 4721 sayı ve 2001 tarihli Türk Medeni Kanunu, başta aile olmak üzere aile ile ilgili diğer konularda açıklayıcı ve bağlayıcı hükümler içermektedir. Türk Medeni Kanunu'ndaki düzenlemelerde aile kavramı, esas olarak çekirdek aile şeklinde ele alınmış, ancak yasada geniş anlamda aile ve en geniş

anlamda ailenin temel alındığı hükümlere de yer verilmiştir (Ansay, 1952; Başpınar, 2003; Dursun, 2022). Aile Hukuku ile ilgili düzenlemeler, Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabında düzenlenmiştir. Bu bölümde evlilik, hısımlık, boşanma, evliliğin genel hükümleri, eşler arasındaki mal rejimi, soy bağının kurulması (evlat edinme, velayet, çocuk malları konuları) ve aile (nafaka yükümlülüğü, ev düzeni, aile malları konuları), vesayet düzeni, vesayetin yürütülmesi ve vesayetin sona ermesi gibi hususlar düzenlenmiştir. Türk hukuk sisteminde ailenin korunması, başlı başına önemli bir konu olup 1982 Anayasası'nın 41. Maddesi, ailenin korunması ile ilgili olup ilgili maddede, "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır." şeklinde bir hüküm getirilerek, Türkiye'de ailenin korunmasının Anayasal bir sorumluluk olduğunun altı çizilmiştir (Aydın, 1998; Başpınar, 2003). Ailenin korunmasında bir mantık içinde hareket edilirse, aile her şeyden önce bireylerden yani insanlardan oluşmakta ve bu bireyler kadın (anne), erkek (koca) ve çocuklardan oluşan, birbiri ile kan ve yasal bağları olan kişilerdir. Nitekim ailenin korunması, ilk önce aile bireylerinin korunması yani eşlerin, özellikle kadın ve çocukların korunması ile başlamaktadır (Balo, 2003). Nitekim kadının aile içindeki konumu ve toplum içindeki varlığı da düşünüldüğünde kadının korunması, kadın haklarının gözetilmesi ve Kırşehirli ünlü ozan, Neşet Ertaş'ın dediği gibi "Kadınlar insan, biz insanoğluyuz." yaklaşımında, ailenin korunmasında kadının öncelikli olarak gözetilmesi oldukça önemli olduğu vurgulanmıştır. Benzer şekilde, çocukların aile içindeki varlığı, onların mutlu ve huzurlu bir aile ortamı içinde yetişmeleri, ailenin korunmasındaki öncelikli alanlardan birisidir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde ise ailenin ekonomik, yasal, sosyal, siyasal ve kültürel haklarının devlet tarafından korunmasının anayasal bir gereklilik olmasına rağmen bu konuda toplumsal değerler, daha fazla önem arz ettiği anlaşılmaktadır (Kabadayı, 2019). Ailelerin bir arada yaşamalarını gerekli kılan evlilik bağının güçlendirilmesi ve evliliğin daha fazla anlam içermesi, sadece hukuksal değil aynı zamanda dinsel, kültürel ve sosyal bir olgu olarak değerlendirmemektedir. Özetle ailenin korunmasında yasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve dinsel değerlerin anlamlandırılması ve bu konudaki etkisinin önemle kavranılması gerekmektedir.

Ailenin korunmasında çeşitli kurumsal yapılar olabildiği gibi bunlar, dernek, vakıf veya daha farklı şekillerde örgütlenerek aile için doğrudan veya dolaylı katkılar sağlayabilmektedir. Devlet başta olmak üzere Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), ailenin korunması ve geliştirilmesindeki önemi elbette tartışılmaz bir düzeydedir. Ailenin, ekonomik olduğu kadar sosyal içerikli olan kooperatifçilik gibi bir yapı içinde düşünülmesi de örnek teşkil edilebilecek konulardan birisidir (Fineman, 1999; Nautz, Ginsborg ve Nijhuis, 2013; Bharti, 2021). Nitekim kooperatifçilik karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğini esas alan bir tür ortaklı yapı olarak düşünüldüğünde, kooperatifçiliğin aslında bir ortaklık öneren, aileyi destekleyen, benzeşen ve güçlendiren bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. 1844 yılında, İngiltere'de başlayan modern kooperatifçilik hareketi, Robert Owen'in düşüncelerini hayata geçirdiği ve aynı zamanda insanlık içinde atılan önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Kısa sürede tüm Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Japonya ve diğer ülkelere yayılan bu hareket, kamu ve özel sektör içinde bir üçüncü yol olarak benimsenmeye başlanmıştır (Curl, 2020). 1863 yılında Osmanlı coğrafyasında Mithat Paşa'nın öncülüğünde kurulan Memleket Sandıkları, sonraki yıllarda cumhuriyetin ilanı ile birlikte kendisine yeni bir yol bulmuştur. Kooperatiflerin ekonomik olduğu kadar sosyal yönünün de ağırlık basması, bu uygulamanın toplumların kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir araç olarak kullanılmasına neden olmuştur (Güreşçi ve Gönç, 2017). Nitekim COVID-19 sürecinde yaşanan ekonomik ve sosyal krizin aşılmasında, kooperatifler birer can simidi gibi görülmeye başlanmıştır. Özellikle son yıllarda kadın girişimci kooperatiflerinin, dünyada ve Türkiye'de giderek güçlendirilmesi ile kadının ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolünün daha fazla arttırılması hedeflenmektedir. Ticaret Bakanlığının yayımlamış olduğu Kooperatifçilik Bülteninde, Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi sayısının 1.154 olduğu ve bu kooperatiflere 14.747 kadının ortak olduğu tespit edilmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2025a). Türkiye'de özellikle kadın girişimci kooperatiflerinin desteklenmesi için Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı (KOOP-DES) uygulamaya konulmuş ve bu program ile kooperatif ve üst kuruluşlarının üretim ve istihdama katkısı olacak yatırım projelerinin desteklenmesi, faaliyetlerinde etkinlik ve verimliliğin sağlanması yönünde desteklemeler

hedeflenmiştir. Nitekim 2020 yılında bu proje kapsamında, 139 kooperatif ve 141 proje desteklenmiş ve yaklaşık 14.000.000 TL değerinde bir kaynak kullanılmıştır. Bu rakamlar, 2023 yılında 151 kooperatif, 157 proje ve yaklaşık 27.000.000 TL tutarında bir destekleme ile belirgin bir artış göstermiştir. 2025 yılı KOOP-DES Programı çağrısında; makine ve/veya ekipman alımları ile ortaklarının en az %90'ını kadınların oluşturduğu kooperatifler için işletecekleri yaşlı ve engelli bakım merkezleri ile çocuk kulüpleri, kreş ve gündüz bakımevlerinin demirbaş eşya niteliğindeki yatırım malı alımlarına yönelik destek üst limiti 400.000 TL'den 1.000.000 TL'ye çıkarılarak program kapsamında kadın girişimci kooperatiflerine öncelik verilmiştir (Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı, 2025).

Kadın ve ailenin kooperatifler yolu ile güçlendirilmesini esas alan bu çalışma ile kadın ve aile konulu yapılan bilimsel çalışmalar ile yine kooperatifçilik alanında yapılan diğer bilimsel çalışmalara büyük ölçüde katkı sunacaktır. Bu alanda söz konusu kadın ve ailenin incelendiği bu çalışma, benzer çalışmalara da veri kaynağı bakımından destek verebileceği beklenmektedir. Çalışmanın asıl amacı, kadın ve ailenin korunması ve bunun kooperatifler yoluyla yapılması şeklinde belirlenmiş ve bu amaç doğrultusunda literatür taraması yapılarak söz konusu çalışmaya bilimsel alt yapı teşkil etmesi sağlanmıştır. Ayrıca çalışmada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının hazırlamış olduğu 2024-2028 yıllarını kapsayan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi, Uluslararası Çalışma Örgütünün (ILO) hazırlamış olduğu Türkiye'de Kadınların Kooperatifler Yolu İle Güçlendirilmesi Yasal ve Yapısal Stratejiler Çalışması, KOOP-DES uygulamaları, Kooperatif Strateji Eylem Planı gibi kamusal raporlar kullanılmıştır.

Yöntem

Çalışma, derleme bir inceleme ve değerlendirmeye dayanmakta ve bu nedenle çalışma için yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde; aile, kadın, kooperatif, kadın girişimci kooperatifi gibi anahtar kelimeler kullanılarak konunun altyapısı yazılı ve dijital kaynaklardan taranarak oluşturulmuştur. Ön incelemeden geçen literatür; aile, kadın kooperatif ve kadının kooperatifler yoluyla güçlendirilmesi alt başlıklarında özetlenmiş ve çalışmanın amacına uygun olarak elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, literatür, bulgu ve sonuçlar çerçevesinde çalışmanın literatür taraması gerçekleştirilerek çalışmada bütünlük oluşturulmuştur. Çalışma, etik kurul kararı gerektirmemektedir.

Bulgular

Literatür taraması sonucu elde edilen bulgular çalışmanın amacına uygun olarak aşağıdaki başlıklarda sıralanmıştır.

Türkiye'de Aile ve Kadının Güçlendirilmesi ve Önemi

Geniş anlamda aile; evlenme, kan ya da evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birlik şeklinde tanımlanmıştır. Bir başka tanıma göre aile; evlilik ve kan bağına dayanan, karı-koca, çocuklar, kardeşler ve benzerlerinin arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük bütün olarak tanımlanmıştır. İnsanlık tarihi kadar eski, toplumsal bir birim olan "aile" kavramı, çeşitli formlar içine girerek yapısal ve biçimsel değişimler geçirse de 21. yüzyılda önemini korumuş biyolojik, sosyolojik, ekonomik ve politik pek çok tartışmanın yapıldığı odak bir nokta olmuştur. Popüler yaklaşım, ailenin ne olduğu ile ilgili ya da en azından ne olabileceği ile ilgilidir. Bu yaklaşım ailenin anne, baba ve en az bir çocuğu içeren, çekirdek bir birim olarak tanımlanmış ve bu tanımda geleneksel olarak cinsiyete özgü ayrımlar yapılmıştır. Örnek verilecek olursa bu yaklaşımda, baba aile reisi olup ailenin geçimi sağlar; anne ise evde kalır, yemek pişirir, temizlik yapar şeklinde bir tanımlama yapılabilmektedir. Aile kavramıyla ilgili pek çok farklı tanımlamalar olmasına rağmen çoğu aile teorisyenlerinin "yakın olan

başka biriyle yaşayan ve bir mekânı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri içeren, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı" konularında hemfikir oldukları söylenebilir.

Aile kurumu, toplumun en doğal ve temel birimi olup toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahip olduğu konusu, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 16. maddesi başta olmak üzere, evrensel düzeyde kabul gören birçok insan hakları metninde de yer almaktadır. Anayasamızın Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları başlıklı 41. maddesine göre "Aile, Türk toplumunun temelidir." şeklindeki bir yaklaşım ile ailenin Türk toplumunun temelini oluşturduğuna işaret edilerek ailenin evrensel bir değer olduğuna vurgu yapılmıştır.

2024-2028 Yıllarını Kapsayan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi

2024-2028 yıllarını kapsayan belge, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, STK ve ilgili diğer kuruluşların aile ve evlilik kurumu ile aile bireylerinin güçlendirilmesine yönelik yapacakları çalışmaları içermektedir. İlgili belge, oldukça geniş bir yelpazede konuyu ele almakta ve yaygın bir çerçevede ailenin korunması ve güçlendirilmesini koordineli bir şekilde yürütülmesini teminat altına almaktadır. Böylece, aile kurumu gibi Türk toplumunun temelini oluşturan bir yapının sadece kamu kurumları için değil aynı zamanda yerel yönetimler, üniversiteler ve tüm STK'nın ilgi alanı içinde olduğunu ve bu hedefin, birlikte ve güçlü bir şekilde korunmasını hedeflemektedir. Belgenin hazırlanmasında, temel olarak 12. Kalkınma Planı esas alınmış ve bu planda, özellikle aile ile ilgili hedef olarak aktif ve dinamik bir nüfus yapısının sürdürülebilir politikalarla korunması esas alınmıştır. Planda, "Nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum" anlayışı, bu belgenin, bir yönüyle de bu kalkınma planının tamamlayıcı bir unsuru olduğunu göstermektedir. Özellikle Türkiye'de doğurganlık hızının, nüfusun kendini yenilemesi için gerekli olan düzeyin altına düşmesiyle birlikte yakın dönemde çocuk bakımı sorumluluğunun azalacağı, buna paralel olarak ise yaşlı bakımına bağlı sorumlulukların artacağı öngörülmektedir.

TÜİK verilerine göre nüfusun kendini yenileme düzeyi %2.10 olarak belirlenmiş ancak bu oranın Türkiye'de %1.51 olarak gerçekleştiği ve böylece bu oran ile Türkiye'de nüfusun kendisini yenileme oranı, ortalamanın oldukça altında olduğu tespit edilmiştir. Bu veri bile başlı başına bu belgenin hazırlanması için önemli bir gerekçenin oluşmasına neden olduğunu göstermektedir. Türkiye'de 2001 yılında doğurganlık hızı %2.38, 2011'de %2.11, 2022'de %1.63 ve nitekim bu oran azalarak 2023 yılında %1.51'e kadar gerilemiştir. Doğurganlık hızının en yüksek olduğu ilk üç il, %3.27 ile Şanlıurfa, %2.72 ile Şırnak ve %2.40 ile Mardin iken bu oranın en düşük olduğu üç il ise sırasıyla %1.13 ile Bartın, %1.14 ile Karabük ve Zonguldak son olarak %1.16 ile Kütahya olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2025). Avrupa Birliği (AB) üyesi 27 ülkenin toplam doğurganlık hızlarına bakıldığında 2022 yılı verilerine göre, en yüksek olduğu ülke %1.79 Fransa, buna karşılık en düşük olduğu ülke ise %1.08 ile Malta olduğu tespit edilmiştir (EC, 2025). Kısaca, gerek AB gerekse Türkiye'de doğurganlık hızındaki bu dramatik düşüşün, nüfusun kendisini yenilemede ciddi bir sorun teşkil ettiğini ve gelecekte bu sorunu yaşayan Türkiye ve benzer ülkelerin gerek ekonomik gerekse sosyal sorunlarının çözülemez bir düzeye çıkarabileceği düşünülmektedir (Çamurcu, 2005; Mandıracıoğlu, 2010). "Aile istikbalimizdir" mottosuyla yola çıkan bakanlık, bu belge ile aslında Türkiye'nin geleceğinin, aile içerisinde ve aile değerleri ile olabileceğinin altını çizmektedir. Türkiye'nin geleceğinde, sosyal kalkınmanın önemine değinilerek aile ve evlilik müessesinin korunması sonucunda sosyal refahın artacağı vurgusu yapılmaktadır. Genel olarak sosyal refah, diğer insanlarla olumlu etkileşimlerin geliştirilmesi ve sürdürülmesi olarak tanımlanmakta, yerel ve küresel topluluklarla olumlu etkileşimleri de içeren dinamik bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Şanlıoğlu, 2016). Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nda beş temel strateji belirlenmiş olup bunlar Şekil 1'deki gibi gösterilmiştir.

Şekil 1. Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nda Beş Temel Strateji

Şekil 1'de görüleceği üzere eylem planında;

1. Küresel riskler ve demografik dönüşüm karşısında ailenin korunması,
2. Ailelerin refah düzeyinin yükseltilmesi,
3. Aile odaklı sosyal politika ve hizmetlerin etkinliğinin artırılması,
4. Dijitalleşme sürecinde ailenin desteklenmesi,
5. Aileye duyarlı çevre politikaları ile ailelerin afet ve acil durumlara dayanıklılığının artırılması

Olmak üzere beş temel stratejik amaç belirlenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda belirlenen hedefler ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de özetlenmiştir:

Tablo 1.
Ailenin Korunması ile ilgili Strateji ve Hedefler

Stratejiler	**Hedefler**
Küresel riskler ve demografik dönüşüm karşısında ailenin korunması	1. Dinamik nüfus yapısı ile aile ve evlilik kurumunun korunması 2. Aileyi tehdit eden şiddet, zararlı akımlar ve alışkanlıklarla mücadelenin güçlendirilmesi 3. Ailenin korunması ve güçlendirilmesine yönelik çalışmaların uluslararası alanda etkinliğinin artırılması
Ailelerin refah düzeyinin yükseltilmesi	1. Aile bireylerinin sosyo-ekonomik hayata katılımlarının artırılması ile iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması 2. Aile yaşam becerilerinin desteklenmesi
Aile odaklı sosyal politika ve hizmetlerin etkinliğinin artırılması	1. Sosyal hizmetlere erişimin ve kurumlar arası eş güdümün artırılması 2. Sosyal hizmet iş gücü ve kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi 3. Danışmanlık ve psikososyal destek hizmetlerinin niteliğinin artırılması
Dijitalleşme sürecinde ailenin desteklenmesi	1. Medya ve teknolojinin bilinçli kullanımının teşvik edilmesi ve dijital bağımlılıkların azaltılması 2. Aile dostu medya yapımları ile dijital içeriklerin ve bunlara erişiminin artırılması 3. Medya ve dijital mecralarda aile ve aile değerlerinin korunması
Aileye duyarlı çevre politikaları ile ailelerin afet ve acil durumlara dayanıklılığının artırılması	1. Mekânsal planlamalarda aile dostu çevre yaklaşımının güçlendirilmesi 2. Afet ve acil durumlarda aile odaklı yaklaşımın geliştirilmesi 3. İklim değişikliği ile mücadeleye ilişkin ailelerin bilgi ve farkındalığının artırılması

Kaynak: Ulusal Eylem Planı (Ulusal Eylem Planı ve Strateji Belgesi, https://ulusaleylem.aile.gov.tr/media/m1garif1/ailenin-korunmasie-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi adresinden 02.09.2025 tarihinde erişilmiştir.)

Tablo 1'den anlaşılacağı üzere ilgili vizyon belgesinde, küresel riskler ve demografik dönüşümün yakından takip edilmesinin altı çizilmiştir. Çünkü, ailenin korunmasında özellikle küresel ölçekli yaşanan COVID-19 gibi pandemiler, enerji ve ekonomik krizler, sığınmacı ve mülteci sorunları ile iklim krizlerinin bunu olumsuz etkileyebileceği anlaşılmaktadır (Fisher et al., 2020; Çelik ve Edanur, 2021). Yaşanan her küresel krizin nüfus artış hızını olumsuz etkileyebildiği, aile oluşumunun temelini oluşturan evlilik ve çocuk kavramını ortadan kaldırabildiği anlaşılmaktadır. Stratejik olarak ailenin refah düzeyinin yükselmesi, belirli ölçüde ekonomik sorunların ülke içinde çözülmesine ve istihdamın arttırılmasına bağlı olacaktır (Akaev, Sadovnichy, Korotayev, 2012). Ailelerin ekonomik kaygılardan dolayı çocuk sahibi olmak istememeleri veya bunu sınırlı tutmaları da beklenen bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Yine ailelerin kaotik ve sosyal yaşamı olumsuz etkileyen, aile bütünlüğünü doğrudan bozabilecek bu olumsuz gelişmeler karşısında da önlemlerin alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Burada, ailenin korunması ve güçlendirilmesinde tek başına hiçbir politikanın yeterli olamayacağı anlaşılmaktadır. Bu yüzden bütüncül bir anlayış içinde sadece ekonomik değil sosyal politikaların geliştirilmesi gerekliği bu belgede hedef olarak ortaya konulmuştur (Günbegi, 2025). Burada aile içi şiddet, kadının korunması, çocuk ve yaşlı bakımı ve gelişimi gibi konuların ön plana çıkarılmasının önemi anlaşılmaktadır. Özellikle, dijitalleşme sürecinde çocukların internet kullanımında yanlış yönlendirilmesi ve bu yönde çocuklara yönelik cinsel saldırı, organ mafyası, kadın ticareti, fuhuş, sanal kumar ve diğer bilinçaltına yerleştirilen ve Türk aile yapısını doğrudan olumsuz etkileyen gelişmeler karşısında da farkındalık ve bilinçli toplum oluşumu çalışmalarına yer verilmiştir. Ailenin her türlü olumsuz koşullardan, doğal afetlerden etkilenerek başta barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu karşısında birtakım önlemlerin alınmasının da bu belgede altı çizilmiştir (Kiliçoğlu ve Aral, 2018; Zorlu, 2025).

Belgede, ailenin korunması ve güçlendirilmesinde sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı değil aynı zamanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, kamu kurumları, STK, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), medya kuruluşları ve üniversitelerin etkin rol almaları istenmiştir. Bu yüzden, birçok üniversitede aile temalı kongre, konferans, çalıştay gibi bilimsel etkinliklerin yanı sıra özel sayılı akademik dergilerin çıkarılması hedeflenmiştir. Ailenin korunması ve güçlendirilmesinde çeşitli araçlar, mekanizmalar ve sistemler devreye girebilme ve bunlardan birisinin de kooperatifler olması, oldukça doğal ve beklenen bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Doğrudan bu strateji belgesinde kooperatiflerin vurgulanmaması veya yeterince konu ile irtibatlandırılmaması da ciddi bir eleştiri konusu olmakta ve bu çalışmanın öne sürebileceği eleştirisel fikirlerden birisi olmaktadır.

Kooperatifler Yoluyla Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi

Latince *co* ve *operation* kelimelerinden meydana gelen *"cooperation"* kavramı, "birlikte iş yapmak" anlamında kullanılmakta ve zaman içinde bu kavram çeşitli şekillerde İngilizce ve Fransızcaya da geçmiş ve daha sonraki yıllarda ise tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Kelimenin telaffuzu farklı olmakla birlikte, dünyanın her yerinde aynı ifade ile kooperatifçilik anlatılmaya ve kullanılmaya çalışılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye'de bazı yazışmalarda kooperatifçilik kelimesi yerine "teavün" kelimesi kullanılsa da sonraki yıllarda yine orijinal halinde kullanılmaya başlanmıştır. Kelime kökeni olarak, birlikte iş yapma anlamında kullanılan bu kelime, karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğini öngören ortaklı bir yapı olarak ön plana çıkmaya başlamıştır (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008; Irmaklıoğlu ve Irk 2022). Bu ortaklı yapının ticari olduğu kadar sosyal amaçlarının da olması, onun sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal hedefleri de olan bir yapı haline gelmesine neden olmuştur. Nitekim kooperatifçilik, tüm dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak yer almakta ve her iki sektördeki dezavantajları ve boşlukları doldurmaktadır. Bu yönü ile bakıldığında, kooperatifçiliğin kökenleri aslında insanlık tarihi kadar eski olduğu anlaşılmaktadır (Carrasco ve Buendía, 2020).

İlk çağlarda, bir arada yaşamanın gereğini çeşitli şekillerde yerine getiren insanlar, zaman içinde bunu çeşitli organizasyonlar şekline dönüştürmüş ve yerleşik yaşamın vazgeçilmezleri arasına koymuştur. Çeşitli toplumlarda bu ve benzeri karşılıklı yaşamı önceleyen birçok örgütün ve yapılanmanın olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmaya çalışılmıştır (Güreşci ve Sulubulut,

2024). Nitekim İngiliz kooperatifçi Ed Mayo, modern kooperatifçiliğin öncesini incelediği "Kooperatifçiliğin ve Mütüalite'nin Kısa Tarihi" çalışmasında birçok toplumda bugünkü modern kooperatifçiliğin izlerinin olduğu kanısına varmış ve özellikle Anadolu coğrafyasında etkin olan Ahilik Teşkilatı'nın bunlar arasında önemli bir yapılanma olduğunu ortaya koymuştur (Serinikli, 2017).

Dünyada modern kooperatifçiliğin başlangıcı olarak, Robert Owen'in 1863 yılında İngiltere'nin Rochdale kasabasında kendi tekstil atölyesinde çalışan işçileri ile birlikte kurmuş olduğu bir tür tüketim kooperatifi olan ve Rochdale Öncüleri olarak adlandırılan bu girişimin ilk modern kooperatif olduğu kabul edilmektedir. Owen aslında bir sosyalist, aktivist ve aynı zamanda bir iş insanı olarak bu düşüncelerini yaygınlaştırmak istemiş ve kısa sürede bu hareket Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada yayılım göstermiştir. Kooperatifçiliğin yerelden, ulusala ve oradan da küresel ve evrensel değerlere ulaşması oldukça kısa sürede gerçekleşmiş ve 1895 yılında kurulan Uluslararası Kooperatifçilik Örgütü olan ICA'nın da kurulması ile bu yapı evrensel değerler ve ilkeler sistemine kavuşmuştur. ICA'nın belirlemiş olduğu evrensel kooperatifçilik ilkeleri, ülkeleri yasal olarak bağlamasa da etkileri tüm dünyada uygulanan kooperatifl sistemlerinde kendisini göstermiştir (Ratner, 2012; Woodin, 2023; ICA, 2025a).

Türkiye'de bu evrensel hareket, cumhuriyet öncesi 1863 yılında Mithat Paşa'nın öncülüğünde kurulan Memleket Sandıkları ile başlamış ve Osmanlı Devleti'nin batılılaşma sürecinin bir tür tamamlayıcısı olarak gelişme göstermiştir. Türk kooperatifçiliğinin gelişiminde elbette cumhuriyet sorası yapılan reformlar ve atılan adımlar, önemli ölçüde etkili olmuştur. Atatürk, Celal Bayar, Mahmut Esat Bozkurt gibi isimler, Türk kooperatifçiliğinin gelişimine büyük katkıları olmuştur (Topaloğlu ve Sönmez, 2023). Yapılan yasal düzenlemeler, eğitim çalışmaları, mali ve finansal desteklemeler ile Türk kooperatifçiliği, cumhuriyetin ekonomik ve sosyal kazanımları ile birlikte yeni bir yol ve ivme kazanmıştır.

Kooperatifler, yapısı itibari ile insan merkezli bir oluşum olup birlikteliği öncelemektedir. Bu birliktelikte yardımlaşma, dayanışma ve iş birliği bulunmakta ve bunlar bir ortaklık anlayışı içinde hareket etmektedir. Kooperatiflerin bu yönü ile STK, kamu kuruluşları ve işletmelerden bir takım farklı yönleri bulunmaktadır. STK'da bu üç öge genel bir amaç iken kooperatiflerde bunlar birer araç olarak kullanılmaktadır. Kooperatiflerin ortaklı yapısı, bir yönü ile ticari ortaklı faaliyet sürdüren işletmelerle benzer iken özellikle anonim, limitet, kolektif ve komandit şirketlerden de bazı yönleri ile ayrılmaktadır. Kâr amaçlı olarak faaliyetlerini sürdüren işletmelerde, bu amacın gerçekleşmemesi işletmenin varlığını ortadan kaldırabilmektedir (Tekin, 2015; Sefer, 2024). Kooperatiflerde ise kâr amacının güdülmesi, özellikle ortakların menfaatleri ve toplum yararı gözetilerek iş birliği esasına göre dağıtılmaktadır. Kısaca kooperatifler, aslında işletmeciliğin güçlü yönü olan girişimcilik ve kâr olgusunu bünyesine alırken STK'ın yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğine dayalı güçlü yönlerini de kapsamaktadır. Bu yüzdendir ki kooperatifler, küresel ölçekte üçüncü bir sektör olarak adlandırılmakta ve kapitalist anlayış ile merkeziyetçi anlayışın boşluklarını ve zaaflarını bertaraf ederek yeni bir sistemi önermektedir. Kooperatiflerin her ne kadar evrensel ilkeleri olsa da ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve devlet-kooperatif ilişkilerinin boyutuna göre değişebilmektedir.

Kooperatiflerin ekonomik ve sosyal yaşamda en önemli rolü, her şeyden önce ortaklığı ve birlikteliği teşvik etmesi yönü ile başlı başına sosyal yaşamın bir tamamlayıcısı ve teşvik edicisi konumundadır. Bir ülkedeki sosyal kalkınma, o ülkedeki sosyal yapıların güçlü olmasına ve teşvik edilmesine bağlıdır. Yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğinin teşvik edilmesi ve bunun gerçek yaşamda kendisini göstermesi, o ülkedeki sosyal dokuyu güçlendirmektedir (Deller, Hoyt, Hueth ve Sundaram-Stukel, 2009; Dogarawa, 2010). Kooperatiflerin, ekonomik yaşamdaki en önemli ve belirgin yönü ise bu yapının çalışmayı, birlikte üretmeyi, girişimciliği ve işletmeciliği teşvik etmesi ve tatbik etmesi ile açıklanabilmektedir. Ülke kaynaklarının tekelleşme tehdidi ve azgın piyasa koşulları karşısında gerek üretici gerekse tüketiciyi, bir eylem planı içinde buluşturması yönü ile de kooperatifler, ekonomik yaşamda oldukça önemlidir. Piyasa koşullarında küçük üreticilerin, girişimcilerin ve akıl sahibi olanların bir araya gelmesi, atıl kaynakların kullanılmasına, piyasanın bir denge içinde kalmasına neden olacak ve özellikle küresel ölçekli krizlerin aşılmasında ya da önlenmesinde etkili olacaktır. International Cooperative Alliance (ICA)'nın verilerine göre, dünyada yaklaşık olarak üç milyon

kooperatif bulunmakta ve dünya nüfusun yaklaşık %12'si bu kooperatiflerin birer ortağı halinde yaşamını sürdürmektedir. Dünyada faal olan 300 büyük kooperatif, yaklaşık olarak 2.5 trilyon dolarlık cirosu ile tarım, sigorta, perakendecilik, tüketim, sağlık, endüstri gibi alanlarda ciddi bir ekonomik ağırlığa sahiptir. İşsizliğin ciddi bir sorun olarak algılandığı ekonomik bir yapıda, dünyadaki istihdamın yaklaşık olarak %10'u kooperatifler vasıtasıyla giderilmektedir (ICA, 2025a; ICA, 2025b).

Türkiye'de kooperatif sayısı, ortak sayısı ve ekonomik varlıklarına ilişkin bazı veriler bulunmakta ve bu veriler, sorumluluk alanı içinde bulundukları Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı tarafından organizasyonları paylaşılmaktadır. Türkiye'de, Ticaret Bakanlığının sorumluluğu altında 34, Tarım Bakanlığının sorumluluğu altında 5 ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının sorumluluğu altında 5 olmak üzere toplam 44 farklı alanda kooperatif faaliyeti bulunmaktadır. Ticaret Bakanlığının sorumluluğu altında, Türkiye'de 11.336 kooperatif ve bu kooperatifin ortağı olarak 1.836.727 kişi bulunmakta ve benzer şekilde Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde 11.709 kooperati ve bu kooperatiflerin toplam 3.672.010 ortağı bulunmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2025b). Türkiye'de kooperatiflerin sayı ve ortak bakımından, nicel bir yeterlilik olmasına rağmen bunların yasal sorunları, finansal sorunları, eğitim ve yönetim ile ilgili sorunlarının olduğu ve bunların daha makul yöntemlerle çözülmesi halinde Türk kooperatifçiliğinin daha da iyi bir yere gelebileceği beklenmektedir (Mülayim, 1995).

Kooperatif-Aile İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme

Aile toplumun temel taşı olup genel olarak anne, baba ve çocuklardan meydana gelen, evlilik yolu ile kurulan ve birbiriyle kan bağı olan bireylerden oluşan en küçük toplumsal ünite olarak tanımlanmaktadır. Ailenin sosyolojik, biyolojik ve hukuksal tanımları yapılsa da bu konuda en belirgin ve net tanımlama, hukuk düzeni tarafından yapılan tanımlamadır (Kır, 2011). Çünkü ailenin oluşumu, korunması ve güçlendirilmesi sadece kan bağı ile değil aynı zamanda aile üyelerinin birbiri ile olan hak, sorumluluk ve yasal bağları ile mümkün olacaktır. Biyolojik olarak tanımlanan anne, baba ve çocukların aynı zamanda hukuk normları tarafından tanımlanması, toplumsal düzenin yanı sıra ailenin varlığını sürdürmesinde de faydalı olmaktadır. "Biz bir aileyiz" şeklinde ifade edilen ve çoğu kez bir motto şeklindeki ifade aslında bu tanımlama birlikteliği, güveni, sevgiyi ve samimiyeti de ifade etmektedir. Bu yönü ile bakıldığında, aile her zaman insanlar için özellikle çocuklar için huzurun, güvenin, sevginin ve saygının bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzdendir ki birçok toplum ailenin oluşumuna özel önem vermekte ve bunun korunmasında var gücüyle çaba sarf etmektedir. Ailelerin bir araya gelerek oluşturduğu küçük toplumsal üniteler, klanlar, obalar, aşiretler sonraki süreçlerde geniş toplumların ve milletlerin oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Yine bu toplumların milletleşme sürecinde yurt edinmeleri, devlet kurmaları ve sosyal yapılar inşa ederek kültürlerini oluşturmaları, onları daha da güçlü kılmaktadır. Kısaca, ailenin varlığı aynı zamanda geniş toplulukların oluşumuna, bir arada yaşamalarına, devletleşmelerine, kültür inşa etmelerine ve medeniyet tesis etmelerine neden olmuştur (Aslan, 2019). Kültürün ve medeniyetin inşası ancak birbirine sımsıkı bağlı toplumların uzun bir süre bir arada yaşamaları ile mümkün olacaktır ki bu bir millet olgusu olup ailenin de temel dayanağı ve bileşenini oluşturmaktadır.

Ailenin sadece millet, kültür, devlet ve medeniyet ile ilişkisi yoktur aynı zamanda sivil yapılanmalar, örgütsel birliktelikler, vakıf dernek gibi STK ve işletmeler ile de yakın ilişkisi bulunmaktadır. Birçok STK ailenin oluşumu, korunması ve devamlılığı için önemli roller üstlenmiş ve hatta bu gücünü aileden alarak varlığını devam ettirebilmiştir. Özellikle işletmecilik alanında son yıllarda gelişen ve Ticaret Kanununda da yer alan aile işletmeciliği ve aile anayasası gibi kavramlarda işletme ve aile olgusuna vurgu yapılmıştır (Demirkan, 2006). İşletmenin güçlü bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi, birtakım kurallara bağlı olarak oluşturulan "aile anayasaları" ile varlığını devam ettirmede, aile gibi güçlü ve birbirine bağlı bireyler ile hukuksal kurallar çerçevesinde yürümesine bağlanmıştır. İşletmecilik alanında, özellikle Birleşmiş Milletler'in (BM) uluslararası kooperatifçilik yılı mottolarından birisi olan "Kooperatifler iyi işletme kurar" anlayışından yola çıkarak kooperatifçilik ve işletmecilik alanında ki bağın oluşumunda, bir aile vurgusuna işaret edilmektedir (Kılıç ve Aydoğan, 2022; Nuhoğlu ve Hamamcı, 2025). Kooperatifçilik, zaten merkezinde insan olan ve insani değeri

vurgulayan yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğini esas alan bir örgüt olduğuna göre, bu yapılanmanın bir tür aileye benzeyen ekonomik ve sosyal örgüt şeklinde olduğu açıkça ortadadır. Kooperatif ortaklarının kârda ve zararda bir araya gelmeleri, ortaklarının çıkarlarını ön planda tutmaları ve müteselsil kefalet sistemine göre hareket etmeleri, temelde geniş ve kalıcı bir aile olduğunu göstermektedir. Kooperatiflerin çeşitli yönleriyle aileyi anımsatmasını ön plana çıkaran temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Ortaklı yapıda olmaları,
2. Kâr ve zarara ortak olmaları,
3. Zincirleme bir kefalet sisteminde olmaları,
4. Ortağın varlığı ve çıkarını ön plana çıkarmaları

Şeklindeki özelliklerin birbiri ile kan bağı olmasa da emeğini, sermayesini ve fikrini bir araya getirenlerin bir ortaklığı olan kooperatifler, aslında piyasanın da istediği bir aile tipi örneği veya anlayışını taşımaktadır.

Kooperatifçiliğin gelişmesine zemin hazırlayan birçok toplum, aslında birlikteliği, bir arada olmayı, birlikte üretmeyi, paylaşmayı, üretmeyi ve huzurlu bir toplum olmayı hedeflemektedir. Bu yüzden, ailenin güçlü olduğu toplumların kooperatifleşme alanında da gelişebileceği bir gerçek olup benzer şekilde aile kurumunun zayıfladığı toplumlarda ise kooperatifçilik yolu ile bu ailelerin yeniden güçlendirilebileceği önerilmektedir (Özkök ve Köse, 2021; Kutay, 2022). Türk milletinin bu yüzdedir ki kooperatifçilik benzeri yapılanmalar ile yakın bağı olduğu, çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuş, imece ve Ahi birlikleri gibi yapılanmalar ile bunu hayata geçirebilmiştir. Nitekim Ed Mayo'nun "A Short History of Co-operation and Mutuality" adlı çalışması, Ahiliğin bugünkü modern kooperatifçiliğin temellerinin atılmasında etkili olduğu, bilimsel verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de ailenin korunması ve güçlendirilmesinde kooperatifçiliğin yeterince vurgulanamaması başlı başına bu ikisi arasındaki bağın tam olarak kurulamamasına ve konunun yeterince anlaşılmadığına bağlanmaktadır.

Türkiye'de Kadın Girişimci Kooperatifçiliği ve Kadın-Ailenin Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi

Kooperatifçiliğin uluslararası ilkelerinden olan demokratik yönetim ve eşitlik ilkesi, bu yapıların, ekonomik ve toplumsal yaşamda oldukça geniş bir kitleye hitap etmesine neden olmaktadır. Toplumun, hangi kesiminden olursa olsun üretmek isteyen, girişimcilik eğilimi olan, dayanışma ve iş birliğini önceleyen, paylaşımcı ve insancıl niteliklere sahip olan herkesin kooperatifler yoluyla bunu başarabileceği önerilmektedir (Guzman, Santos ve Barroso, 2020). Bu yönü ile bakıldığında, toplumun temel taşı olan ailenin oluşumunda birleştirici bir unsur olan kadının, kooperatifler yoluyla ekonomik ve sosyal yaşama katkı sağlayabileceği bir gerçektir. Kadının toplumsal yaşamdaki rolünün artması ve onun kimliğine, düşüncesine ve değerlerine uygun olan bir model ile toplumsal refaha katkı sağlayacağı bir gerçektir. Kamusal alanda istihdamı, işlemecilik yolu ile girişimciliğini ortaya koyması, STK ile toplumsal yapıya dokunması gibi birtakım yöntemlerle kadının bu rolünü arttırabileceği bir gerçektir. Ancak bütün bunları bünyesinde birleştiren kamusal sorumluluk, ekonomik yaşama katkı ve bunu yardımlaşma, dayanışma ve iş birliği esasına göre yapmasında, kooperatifleşmenin daha etkin olabildiği ve kadının dokusuna daha fazla vurgu yapabileceği de bir gerçektir.

Çoğu kez kooperatifçilik ile girişimcilik kavramları birlikte kullanılmakta ve bu kullanım ise son yıllarda daha belirgin bir hale gelmektedir. Kooperatifler yolu ile yapılan girişimcilik faaliyetlerinin, ekonomik ve sosyal yaşamda daha kalıcı ve etkin olduğu yönündeki düşünceler giderek artmaktadır. Bu yönü ile bakıldığında, kooperatif girişimciliği gibi bir kavramın yaygın bir şekilde kullanılması giderek hem dünyada hem de Türkiye'de yaygınlaşmaya başlamıştır. Kadın, kooperatif ve girişimcilik kavramlarının bir arada kullanılarak kadın girişimci kooperatifçiliği kavramının literatüre geçmesi ve bu adla kooperatiflerin kurulması, Türkiye'de giderek hız kazanmaya başlamıştır. Türkiye'de TÜİK'in 2024 yılı verilerine göre 15 yaş üstü iş gücü istatistiklerine göre işverenlerin %87.7'si erkeklerden %12.3'ü kadınlardan, kendi hesabına çalışanların %80.1'i erkeklerden %19.9'u kadınlardan ve

girişimcilerin (işveren ve kendi hesabına çalışan) %81.8'i erkelerden ve %18.2'si ise kadınlardan oluşmaktadır. Bu rakamlara bakıldığında, Türkiye'de kadının iş gücüne katılım oranında erkeğin baskın bir yeri bulunmakla birlikte girişimci kadınların oranının giderek artması, önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de 2002 yılında kadınların iş gücüne katılım oranı %27.9 iken bu oran 2024 yılında %36.8'e, kadın istihdam oranı %25.3'den %32.5'a yükselirken aynı dönemde ise kayıt dışı çalışan oranı ise %72.2'den %32.9'a gerilemiştir. Bu veriler, kadınların artık Türkiye'de iş yaşamında ve sosyal yaşamda giderek daha belirgin rol aldığını ortaya koymaktadır. Kadın Girişimci Kooperatifçiliği, bu yönü ile kadınların girişimcilik, işletmecilik ve ekonomik yaşamın bir parçası olmasını desteklemesi yönü ile daha da önem kazandığı bir gerçektir (Kadın Girişimci, 2025).

Türkiye'de 44 türde olan kooperatiflerin anasözleşmeleri ilgili bakanlıklarca yayımlanmakta ve 2022 yılından beri 27 örnek anasözleşme hazırlanmış, Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Anasözleşmesi de bunlar arasında yer almıştır. Türkiye'de, Ticaret Bakanlığının faaliyet alanı içinde bulunan kooperatif sayısı 11.336 olup bunun 1.154'ü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi olup bu kooperatiflerin ise 1.072'si faal olarak ekonomik ve sosyal yaşamda yer almaktadır. Ticaret Bakanlığının faaliyet alanında bulunan kooperatiflerin toplam ortak sayısı 1.836.727 olup kooperatif başına düşen ortak sayısı 162.02 iken bu sayı, 14.747 ortağı bulunan Kadın Girişimci Kooperatiflerinde 12.75 ortak ile oldukça düşük bir düzeydedir. Kooperatiflerin kuruluş sayılarındaki artışın o alandaki ekonomik faaliyetlere olumlu katkı sunabileceği bir gerekçe olarak kabul edilmektedir. Bu yönü ile Ocak-Mart 2025 döneminde kurulan kadın girişimci kooperatif sayısının 47 olması ve bu sayının Ticaret Bakanlığının faaliyet alanında kurulan en fazla kooperatif olarak kayıtlara geçmesi, bu bilgiyi desteklemektedir (Ticaret Bakanlığı, 2025b). Türkiye'de kadın girişimci kooperatiflerinin sayısındaki artış ve bu ilginin nedenleri olarak; kadının toplumdaki statüsünün artması, eğitim oranındaki artış, kooperatifçilik bilinci ve KOOP-DES gibi bakanlığın desteklemelerinin önemli bir role sahip olduğu da söylenebilir. Kadın Girişimci Kooperatiflerinin bir merkez birlik halinde örgütlenmeleri gerekliliği bu konuda etkin olabilecek bir gerçek olup konu ile ilgili çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu program ile kooperatif ve üst kuruluşlarının makine ve ekipman ile ilgili mal alımlarına, tanıtım faaliyetlerine ilişkin hizmet alımlarına ve nitelikli personel istihdamına yönelik Ticaret Bakanlığı tarafından hibe desteği sağlanmaktadır. 2024 yılında KOOP-DES kapsamında kooperatif ve üst kuruluşlarınca 147 kooperatifin 166 projesine 34.2 milyon TL tutarında hibe desteği sağlanmıştır. 2024 yılında, başvurusu en çok onaylanan kooperatif türü, 117 başvuruyla Kadın Girişimci Üretim ve İşletme Kooperatifleri olmuştur. Bu kapsamda, KOOP-DES desteklerinden faydalanmaya hak kazanan kooperatiflerin yaklaşık %70'ini oluşturmuştur. Kadın ve ailenin kooperatifler yolu ile güçlendirilmesi ve desteklenmesi ile ilgili olarak ILO'nun yayımlamış olduğu ve 2022'de yayımlanan ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi tarafından yayımlanan "Türkiye'de Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlenmesi Yasal ve Yapısal Stratejiler" adlı çalışma, bu alanda yapılan önemli bir değerlendirme olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmanın temel dayanağını, ILO'nun 2002 tarih ve 193 No.lu "Kooperatifçiliğin Teşvikine İlişkin Tavsiye Kararı" oluşturmakta ve bu belge uluslararası bir kuruluş tarafından kooperatifçilik konusunda kabul edilmiş ilk resmî politika belgesi olarak bilinmektedir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2025). ILO ve ICA tarafından yapılan bu çalışmada, kooperatiflerin kadınların ve ailenin güçlenmesine katkısının artırılması için aşağıdaki bazı öneriler sunulmaktadır:

1. Kadın ortaklı yeni kooperatiflerin kurulmasının özel olarak desteklenmesi, kadın emeği yoğun ya da faydalanıcıları, başta kadınlar olan üretim alanlarında kooperatiflerin kurulmasının desteklenmesi,
2. Kadınların, erkeklerin yoğun olarak çalıştığı ve artı değeri yüksek sektörlerdeki karma kooperatiflerde temsilinin güçlendirilmesi, kooperatifçilik alanında eşitlik ilkesini öne çıkaran ulusal ve uluslararası mevzuatın geliştirilmesi,
3. Kooperatif yasalarının, kadınların ortaklar olarak temsil ve kontrollerini geliştirecek şekilde revizyonu, kooperatif tüzük ve ana sözleşmelerinde cinsiyet eşitliği ilkesine yer verilmesinin sağlanması,
4. Kadın ortaklar ve kadınlara ait kooperatiflerin görünürlüğünü artıran etkinliklerin organizasyonu ve teşviki, kooperatif uzmanlarınca yerelde hizmet sunumu,
5. Kadınlara ait kooperatiflerde yatırım finansmanına ve ortaklığa yönelik ihtiyaç duyulan araçların geliştirilmesi, cinsiyete duyarlı kooperatif istatistik sisteminin geliştirilmesi.

Bu öneriler doğrultusunda, kadının güçlendirilmesi, kooperatifler yolu ile bunun kolaylaştırılması ve güçlü bir kadın ile güçlü ailelerin oluşturulması hedeflenmektedir. Weber ve Duguid (2016) yaptıkları çalışmalarında, kooperatiflerin kadın ve ailenin güçlendirilmesindeki rolünü üç yönü ile ele almışlardır. Bunlar; yerel kadın örgütleri olarak kadın kooperatiflerinin güçlenmesi; ekonomik yaşantının katılımcıları olarak kadınların kooperatiflerde güçlenmesi, kadın kooperatiflerinin güçlenmesi, kooperatif faaliyetlerinin yararlanıcısı ve kooperatifte işçi olarak kadınlar ya da kadınların kooperatif hizmetleri aracılığıyla güçlenmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Kadın ve ailenin kooperatifler yolu ile güçlendirilmesi ve korunmasında, çeşitli yaklaşımlar ileri sürülmekte ve bununla birlikte kooperatiflerin katılımcı, demokratik, insani değerleri öncelemesi, paylaşımcı ve üretken bir yapıya sahip olması, bunu daha akılcı ve sürdürülebilir olarak gerçekleştirebileceği göstermektedir. Kooperatiflerin örgütsel, finansal, yasal ve yapısal sorunlarının kadın girişimci kooperatifleri ekseninde çözülmesi ile kadının ve ailenin korunması konularında daha etkin olacağı, yasal ve bilimsel bir gerçekçilik olarak kabul edilmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Toplumların gelişmesi, değişimi ve varlığını devam ettirebilmesi onun beşerî kaynakları ve o kaynaklara ulaşma imkânları ile sınırlandırılmaktadır. Beşerî kaynağın temeli olan insanın varlığı ve bunu idame ettirebilmesi, ülkelerin vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır. Bu yüzden insan kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde yönetmek, modern bir toplumun geleceğinin teminatıdır. İnsanın doğup büyümesi ve yaşadığı topluma faydalı olabilmesi, onun güvenilir bir ortam olan anne, baba ve kardeşleri ile dahası yakınlık hissedebileceği birileri ile birlikte olmasıyla mümkün olacaktır. Bunun da temel bileşeni aile olup onun korunması ve güçlendirilmesi doğrudan bir toplumun insan kaynaklarını güçlendirmesi ve sürdürülebilir olması ile mümkün olacaktır. Zengin bir kültüre sahip olan Türk milletinin uzun yıllar varlığını devam ettirebilmesi, onun güçlü bir aile kültürüne sahip olmasına bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ile birlikte en önemli eksikliklerinden birisi de kıt olan insan varlığı olup bunu yeniden canlı kılmak için çeşitli ekonomik, sosyal ve tıbbi tedbirler alınmış ve bunun sonucunda nüfus artış hızını belirli bir düzeye çıkarabilmiştir. Ancak TÜİK verilerine göre nüfusun kendini yenileme düzeyi %2.10 olarak belirlenmiş olmasına rağmen bu oranın Türkiye'de 2023 yılında %1.51 olarak gerçekleşmesi ile Türkiye'de nüfusun kendisini yenileme oranının ortalamanın oldukça altında olduğunun tespit edilmesi, ciddi bir sorun olarak görülmüştür. Kısaca, Türkiye'de nüfusun artış hızındaki bu azalmanın, ülkenin geleceğini ciddi bir şekilde tehdit ettiği anlaşılmış ve geniş kapsamlı strateji ve hedefleri içeren 2024-2028 yıllarını kapsayan Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi yayımlanmıştır. Sonuçta, küresel riskler ve demografik dönüşüm karşısında ailenin korunması, ailelerin refah düzeyinin yükseltilmesi, aile odaklı sosyal politika ve hizmetlerin etkinliğinin artırılması, dijitalleşme sürecinde ailenin desteklenmesi ve aileye duyarlı çevre politikaları ile ailelerin afet ve acil durumlara dayanıklılığının artırılması, bu belgede temel stratejiler olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda atılacak adımlar arasında, çeşitli kurumsal yapıların ortaya çıkarılması, bu hedeflere ulaşmada etkin bir rol oynayabileceği gerçeğinin altı çizilmiştir. Özellikle karşılıklı yardımlaşma, dayanışma ve iş birliğini önceleyen, aynı zamanda ticari bir ortaklıkda olan kooperatiflerin bu belgede yer almaması ciddi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Kooperatifçiliğin uluslararası ilkelerinden olan demokratik yönetim ve eşitlik ilkesi, bu yapıların ekonomik ve toplumsal yaşamda oldukça geniş bir kitleye ulaşmasını ifade etmektedir. Toplumun hangi kesiminden olursa olsun üretmek isteyen, girişimcilik eğilimi olan, dayanışma ve iş birliğini önceleyen, paylaşımcı ve insancıl niteliklere sahip olan herkesin, kooperatifler yoluyla bunu başarabileceği bir öneri olarak sunulmaktadır. Kooperatiflerin demokratik yönetim ve eşitlik ilkesi gibi değerlere sahip olması, toplumsal yapıda kadına fırsat eşitliği vermesi bakımından oldukça önemlidir. Buna ilaveten, Türk milletinin imece kültürü ve Ahi birliklerine dayalı olan güçlü yardımlaşma ve iş birliği kültürünün, kooperatifler yoluyla şekillenmesi oldukça önemlidir. Kadının kooperatifler yoluyla güçlendirilmesi, beraberinde ailenin de güçlenmesine ve korunmasına yol açacaktır. Nitekim ailenin kadın yoluyla güçlenmesi konusuna yeni ve farklı bir bakış açısını geliştirebilecektir. Bu konuda, Kadın Girşimci Kooperatiflerinin yaygınlaşması, örgütlenmesi, üst örgüt biçiminde yeniden tanımlanması gerekmekte ve aynı zamanda, kadını güçlü olan bir ailenin, çocuklar için de güven ortamının oluşturulmasında ciddi

bir fayda sağlayacaktır. "Kadın, bir insandır; biz ise insanoğlu" diyen Neşet Ertaş'ın da dediği gibi, kadın güçlü olursa aile güçlü olacak ve sonuçta insan da güçlü olacaktır. Konu ile ilgili olarak Türkiye'de kooperatifleşme konusunda kadınları destekleyeci KOOP-DES Programlarının yeniden yapılandırılması ve desteklerin arttırılmasının da önemli bir destekleme olduğu da unutulmamalıdır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlı olduğundan katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2025). *Ailenin korunması ve güçlendirilmesi vizyon belgesi ve eylem planı.* https://ulusaleylem.aile.gov.tr/media/m1garif1/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-plani.pdf adresinden 02.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Akaev, A., Sadovnichy, V. and Korotayev, A. (2012). On the dynamics of the world demographic transition and financial-economic crises forecasts. *The European Physical Journal Special Topics, 205*(1), 355-373.

Ansay, S. Ş. (1952). Aile hukuku. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *1*(2-3), 20-32.

Arslan, Ş. (2018, 17-19 Kasım). *Türk hukukunda aile birleşimi.* Uluslararası Yönetim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, İstanbul. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/58085657/International-Conference-on-Management-and-Social-Sciences_2018 adresinden 07.02.2026 tarihinde erişilmiştir.

Aslan, N. (2019). Türklerde aile anlayışı ve çocuk. *Türk Dünyası Araştırmaları, 121*(239), 457-464.

Aydın, A. G. V. (1998). 1982 Anayasası çerçevesinde özel hayatın gizliliğinin korunması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3*(3),185-198.

Balo, Y. S. (2003). Ailenin korunmasına dair kanun ve uygulanması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 6*(6), 1-4.

Başpınar, V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile aile hukukunda yapılan değişiklikler ve bu konuda bazı önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52*(3), 79-101.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *4*(8), 101-129.

Bharti, N. (2021). Role of cooperatives in economic empowerment of women: A review of Indian experiences. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development, 17*(4), 617-631.

Bilgin, N. ve Tanıyıcı, Ş. (2008). Türkiye'de kooperatif ve devlet ilişkilerinin tarihi gelişimi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2008*(2), 136-159.

Carrasco Monteagudo, I. and Buendía-Martínez, I. (2020). Political activism as driver of cooperative sector. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, 31*(3), 601-613.

Curl, J. (2010). The cooperative movement in century 21. *Affinities: A Journal of Radical Theory, Culture, and Action, 4*(1), 12-29.

Çalışkan, M. (2017). Aile işlevselliğinin evlilik doyumuyla incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 17*(39), 59-74.

Çamurcu, H. (2005). Dünya nüfus artışı ve getirdiği sorunlar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(13), 87-105.

Çelik, Ş. ve Edanur, Ç. A. K. (2021). COVID-19 pandemi sürecinin aile üzerine etkisi. *Gevher Nesibe Journal of Medical and Health Sciences, 6*(11), 43-49.

Deller, S., Hoyt, A., Hueth, B. and Sundaram-Stukel, R. (2009). Research on the economic impact of cooperatives. *University of Wisconsin Center for Cooperatives, 231*(2209), 232-3.

Demir, Z. (2021). Değişen toplumlarda ailenin değişmeyen özellikleri. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD), 21*(2), 770-791.

Demirkan, S. (2006). Türk ailesinin korunması ve güçlendirilmesinde sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 9*(9), 91-96.

Dogarawa, A. B. (2010). *The role of cooperative societies in economic development.* Retrieved from https://mpra.ub.uni-muenchen.de/23161/ in 07.02.2026.

Dursun, A. (2022). Aile kavramı, İslam hukukunda ve Türk hukukunda ailenin tanımı ve kapsamı. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7*(13), 407-448.

EC, (2025). *Europea statistics.* Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.tureand_ageing in 03.09.2025.

Fineman, M. A. (1999). The family in civil society. *Chicaco-Kent Law Rewie.,* (75), 531-537.

Fisher, J., Languilaire, J. C., Lawthom, R., Nieuwenhuis, R., Petts, R. J., Runswick-Cole, K. and Yerkes, M. A. (2020). Vommunity, work, and family in times of COVID-19. *Community, Work and Family, 23*(3), 247-252.

Foster JR, H. H. and Freed, D. J. (1966). Unequal protection: poverty and family law. *Indian Law Journal,* (42), 192-198.

Guzman, C., Santos, F. J. and Barroso, M. D. L. O. (2020). Analysing the links between cooperative principles, entrepreneurial orientation and performance. *Small Business Economics, 55*(4), 1075-1089.

Günbegi, F. (2025). Ekonomik birim olarak aile kurumunun sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 8*(2), 179-191.

Güreşci, E. ve Sulubulut, M. (2024). Tarım satış kooperatif ürünlerine yönelik imajın tüketici memnuniyeti ve satın alma davranışı üzerine etkisi: Kırşehir örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 59*(3), 1701-1724.

Güreşci, E. ve Gönç, M. (2017). Türkiye'de kooperatiflerin temel sorunları ve çözüm önerileri üzerine düşünceler. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 52* (Özel Sayı), 219-229.

Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6*(2), 142-153.

ICA, (2025a). *Uluslararası kooperatifçilik verileri*. https://ica.coop/en/world-co-operative-monitor-2 adresinden 05.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

ICA, (2025b). *Uluslararası kooperatifçilik verileri.* https://ica.coop/en/newsroom/news/world-cooperative-monitor-ranking-released-focus-cooperative-member adresinden 04.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Irmaklıoğlu, T. ve Irk, E. (2022). Türkiye'de kooperatifçiliğin tarihsel gelişimi. *Yönetim ve Örgüt Tarihi Dergisi, 1*(2), 102-115.

Kaan, E. O. (2022). Ailenin kurulması ve korunmasında toplum ve kurum sorumlulukları. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi, 8*(1), 132-152.

Kabadayı, C. (2019). Neşet Ertaş türkülerinde bir metafor olarak kadın. *Karadeniz Araştırmaları,* (61), 142-153.

Kadın Girişimci, (2025). *Kadın girişimcileri verileri*. https://kadingirisimci.gov.tr/%C4%B1statistikler/ adresinden 05.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Kılıç, F. ve Kılıç, Ü. (2023). Türk aile hukukunda ailenin korunması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19*(2), 482-491.

Kılıç, S. ve Aydoğan, E. (2022). Türkiye'de kooperatifçilik ve toplumsal kalkınmadaki rolü. *Atatürk Dergisi, 11*(2), 45-50.

Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(36), 381-404.

Kiliçoğlu, E. A. ve Aral, N. (2018, 04-06 Eylül). *Aile bütünlüğünü etkileyen etmenler: Çok kültürlü yaşamlar.* VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia, Roma, Italy. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/59404841/IMCROMETAM20190526-35301-sxdijh.pdf?1738384 adresinden 07.02.2026 tarihinde erişilmiştir.

KOOP-DES, (2025). *Kooperatifleri destekleme projeleri.* https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/koop-des adresinden 01.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Kutay, T. (2022). Kırsal kalkınmada kadın kooperatiflerinin önemi: Türkiye özelinde bir değerlendirme. *Politik Ekonomik Kuram, 6*(1), 119-150.

Mandıracıoğlu, A. (2010). Dünyada ve Türkiye'de yaşlıların demografik özellikleri. *Ege Tıp Dergisi, 49*(3), 39-45.

Mülayim, Z. (1995). Kooperatif kuruluşlarda üst örgütlenmenin önemi ve Türkiye'de sorunları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* (40), 33-42.

Nautz, J., Ginsborg, P. and Nijhuis, T. (2013). *The golden chain: family, civil society and the state.* https://www.berghahnbooks.com/title/NautzGolden adresinden 06.02.2026 tarihinde erişilmiştir.

Nicholson, A. (1997). The changing concept of family: the significance of recognition and protection. *Gay and Lesbian Law Journal,* (6), 13-29.

Northway, R. (2015). The importance of family. *Journal of Intellectual Disabilities, 19*(4), 309-310.

Nuhoğlu, E. ve Hamamcı, E. D. E. (2025). Kadın kooperatiflerinin yerel ekonomik kalkınmadaki rolü. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60*(2), 1377-1403.

Özkök, Y. ve Köse, Z. (2021). Kooperatifçilik ve bölgesel kalkınma ilişkisi: Türkiye üzerine bir inceleme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 56*(4), 2647-2664.

Ratner, C. (2012). *Historical roots of contemporary cooperatives.* Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4614-5825-8_4 in 06.02.2026.

Sefer, B. K. (2024). Kırsal kalkınmada kadın emeği, sivil toplum kuruluşları ve kadın kooperatifleri. *Çalışma ve Toplum, 1*(80), 93-126.

Serinikli, N. (2017). Kooperatifçilik ve ahi birlikleri. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(2), 680-689.

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, (2025). *Kadın girişimci kooperatifleri verileri.* https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2022-09/turkiyede-kadinlarin-kooperatifler-yoluyla-guclenmesi.pdf adresinden 05.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Şanlıoğlu, Ö. (2016). Sosyal refah devletinin krizi ve sürdürülebilirliği üzerine bir değerlendirme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6*(2), 12-17.

Tekin, H. H. (2015). Devlet ve birey arasında bir güç alanı olarak kooperatifler. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 50*(2), 135-151.

Ticaret Bakanlığı, (2025a). *Kooperatif bülteni verileri.* https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/data/67 adresinden 02.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Ticaret Bakanlığı, (2025b). *Kooperatif bülteni Ağustos.* https://esnafkoop.ticaret.gov.tr adresinden 05.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Topaloğlu, E. Ö. ve Sönmez, R. (2023). Cumhuriyetin 100. yılında Türk kooperatifçiliğinin tarihsel gelişimi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*(49-1), 289-301.

Turğut, F. (2017). Tarihsel süreçte aile kurumunun dönüşümü ve geleceğine yönelik çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi, 1*(1), 93-117.

TÜİK, (2025). *TÜİK'in nüfus ve domografik verileri*. https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategorifus-ve-Demogra adresinden 03.09.2025 tarihinde erişilmiştir.

Weber, N. and Duguid, F. (2016). *Gender equality and women's empowerment in co-operatives: A literature review.* Retrieved from https://genderequality.coop/sites/default/files/2021-11/Women%26amp%3BCoops%20Literature%20Review.pdf in 21.05.2025.

Woodin, T. (2023). The uses of Robert Owen in co-operative education, 1844-1939. *Journal of Co-operative Studies, 56*(3), 38-49.

Zorlu, Y. (2025). Sosyal ve dijital medyanın aile içi iletişim üzerindeki olumsuz etkileri ve sosyal sonuçları. *Erciyes İletişim Dergisi, 12*(2), 599-620.

Extended Abstract

Introduction

The family is considered a multifaceted concept that forms the fundamental structure of society and encompasses legal, economic, and social elements. It is a highly significant value, as it generally consists of a mother, father, and children, or as it incorporates cultural elements bound together by love and principles of responsibility. It is desirable and expected that the family should be integrated and protected through traditional structures, religious commitments, and, in particular, legal guarantees. To this end, a literature review was conducted based on the keywords selected for the study, and the topics were categorized under the main themes of women, family, and cooperatives. The study, which established the groundwork for this research, concluded that empowering women in Turkey through cooperatives is rational and feasible, and emphasized the need to address public sector shortcomings in this area.

Method

This study is based on a compilation, review, and evaluation, and therefore a literature review method was used. In this method, the background of the subject was created by searching written and digital sources using keywords such as family, woman, cooperative, and women's entrepreneur cooperative. The literature that underwent preliminary review was summarized under the subheadings of family, women's cooperatives, and the empowerment of women through cooperatives, and the findings obtained were evaluated in accordance with the purpose of the study. The aim of the study is to create a comprehensive structure by conducting a literature review within the framework of the literature, findings, and conclusions**.**

Findings

According to TÜİK (Turkish Statistical Institute) data, the population renewal rate is determined to be 2.10%, but this rate is 1.51% in Turkey, indicating that the population renewal rate in Turkey is significantly below average. This data alone constitutes a significant resource for the preparation of this document. In Turkey, the fertility rate was 2.38% in 2001, 2.11% in 2011, 1.63% in 2022, and indeed, this rate decreased to 1.51% in 2023. The document, covering the years 2024-2028, was prepared by the Ministry of Family and Social Policies and includes the work to be undertaken by public institutions and organizations, local governments, universities, NGOs, and other relevant organizations to strengthen the institution of family and marriage, as well as family members. The document was based on the 12th Development Plan, and this plan prioritized the preservation of an active and dynamic population structure through sustainable policies, particularly regarding the family. Within the framework of the "Qualified People, Strong Families, Healthy Societies" approach, the plan also includes a complementary element of the development plan. Particularly as the fertility rate falls below the level required for population renewal, it is anticipated that childcare responsibilities will decrease in the near future, while eldercare responsibilities will increase in parallel. The strong culture of cooperation and collaboration, based on the Turkish nation's collective work culture and Ahi Brotherhood, is also crucial for shaping through cooperatives. Empowering women through cooperatives will undoubtedly lead to the strengthening and protection of the family, and indeed, strengthening the family through women can create a new perspective. Many societies that paved the way for the development of cooperatives are, in fact, It aims to foster unity, unity, production, sharing, and a peaceful society. Therefore, it is a fact that societies with strong families can also develop cooperatives, while it is suggested that societies with weakened families can re-establish families or family-like ties through cooperatives. Various researchers have demonstrated that the Turkish nation has a close connection with cooperative-like structures, and that this has been achieved through organizations such as imece (collaborative work) and ahi (ahi-like unions). Indeed, the study of d mayo has attempted to demonstrate with scientific data the influence of the Ahi movement in laying the foundations of today's modern cooperatives. The lack of sufficient emphasis on cooperatives in protecting and strengthening the family in Turkey is directly

linked to the failure to fully establish the link between the two. This study examines the Cooperative Strategy Document and the study titled "The Role of Cooperatives in Empowering the Family and Women," and attempts to establish this connection. In this regard, the existence of women's entrepreneurship cooperatives in Turkey is considered a particularly significant and important issue. In this regard, women's entrepreneurship cooperatives need to be expanded, organized, and redefined as umbrella organizations. According to TÜİK's 2024 data on the labor force over the age of 15 in Turkey, 87.7% of employers are men and 12.3% are women; 80.1% of self-employed workers are men and 19.9% are women; and 81.8% of entrepreneurs (both employers and self-employed) are men and 18.2% are women. Considering these figures, while men dominate the female labor force participation rate in Turkey, the increasing proportion of female entrepreneurs is also considered a significant variable. In Turkey, the female labor force participation rate in 2002 was 27.9%, while this rate rose to 36.8% in 2024. The female employment rate increased from 25.3% to 32.5%, while the rate of informal employment decreased from 72.2% to 32.9% during the same period. These data also reveal that women are increasingly playing a significant role in business and social life in Turkey. This study, based on the empowerment of women and families through cooperatives, will significantly contribute to scientific studies on women and families, as well as to the field of cooperatives. As one of the first studies to examine this issue in the field, it will form the basis for similar evaluations. Indeed, the primary objective of the study is to focus on the protection of women and families and how this can be achieved through cooperatives. A literature review of the topic has been conducted to provide the basis for the study.

Conclusion, Discussion and Recommendations

The study utilized the Vision Document on the Protection and Strengthening of the Family, prepared by the Ministry of Family and Social Services, covering the period 2024-2028; the Legal and Structural Strategies Study on Women's Empowerment through Cooperatives in Turkey, prepared by the International Labor Organization (ILO); KOOP-DES Applications; the Cooperative Strategy Action Plan; and domestic and international scientific studies on women and family. The study formed the basis of the study's literature. Women's Entrepreneurship Cooperatives are even more important in this respect, as they enable women to become a part of entrepreneurship, business, and economic life. Furthermore, a family with strong women will significantly benefit from fostering a safe environment for their children. As Neşet Ertaş, who said, "Women are human beings, and we are human beings," said, "If women are strong, the family will be strong, and so will people." Restructuring the KOOP-DES Programs, which support women in Turkey and increase their support, will be a significant force in establishing cooperatives. In conclusion, protecting and strengthening women and families through cooperatives will be quite rational and permanent for Türkiye.

Societies where women and families are strong will have a strong future. Increasing women's power in economic and social life, especially through cooperatives based on democratic entrepreneurship and prioritizing sharing, is quite natural. The fact that Turkish women are the complementary and unifying element of the family, and their aptitude for cooperatives-a developed example of mutual assistance, solidarity, and cooperation-will be effective in strengthening the family through this means. More economic support and incentives in this area will strengthen both the Turkish family and cooperatives in the future.